Ans of Q. No :

পাঠ্যক্ৰমৰ সূত্ৰ :

যি পন্থাৰ দ্বাৰা শিক্ষাৰ লক্ষ্যসমূহ আয়ত্ব কৰিব পাৰি, সেই পন্থাই হ'ল পাঠ্যক্ৰম। শিক্ষাৰ্থীয়ে শিক্ষাগ্ৰহণৰ কালছোৱাত নিৰ্দিষ্ট বিষয় অধ্যয়নৰ নিৰ্ধাৰিত সীমা স্থিৰ কৰা হয়। নিৰ্দিষ্ট শৈক্ষিক সময়সীমাৰ ভিতৰত সম্পূৰ্ণ কৰি তুলিব লগা অধ্যয়নৰ বিষয়সূচী বা কাৰ্যসূচীকেই পাঠ্যক্ৰম বুলি কোৱা হয়। এই পাঠ্যক্ৰমৰ নিৰ্দিষ্ট শিক্ষা কৰ্তৃপক্ষই প্ৰস্তুত আৰু নিৰ্ধাৰণ কৰে। শিক্ষাৰ্থীসকলে নিৰ্ধাৰিত সময়ৰ ভিতৰত তাৰ অধ্যয়ন শেষ কৰি তাৰ ওপৰত কৰা পৰীক্ষা বা মূল্যায়নৰ সন্মুখীন হ'ব লাগে। এনে মূল্যায়নৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি শিক্ষাৰ্থীৰ শৈক্ষিক কৃতকাৰ্যতা তথা অকৃতকাৰ্যতাৰ বিচাৰ কৰি যোগ্যতাৰ সামাজিক স্বীকৃতি প্ৰদান কৰাই সীমিত অৰ্থত পাঠ্যক্ৰম। আনহাতে শিক্ষাৰ্থীয়ে শ্ৰেণীকক্ষ, খেল-পথাৰ, গ্ৰন্থাগাৰ, ৰসায়নগাৰ, সমাজ আৰু শিক্ষক-সকলৰ লগত গঢ়ি উঠা প্ৰেমময় সম্পৰ্কৰ সহায়েৰে

সি বিচিত্ৰ অভিজ্ঞতা লাভ কৰে, সেই সকলোখিনিকে বহল অৰ্থত পাঠ্যক্ৰমত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়।

পাঠ্যক্ৰমৰ সংজ্ঞা :

পাঠ্যক্ৰম সম্পৰ্কে বিভিন্ন শিক্ষাবিদে বিভিন্ন ধৰণৰ সংজ্ঞা আগবঢ়াইছে। পাঠ্যক্ৰমৰ কেইটামান সংজ্ঞা এনেধৰণৰ —

১। ১৯৫২-৫৩ চনৰ মাধ্যমিক শিক্ষা আয়োগে দিয়া সংজ্ঞা মতে গতানুগতিকভাৱে শিকোৱা স্কুলৰ বিষয়-বোৰকেই পাঠ্যক্ৰম বুলিব নোৱাৰি। স্কুল আৰু ইয়াৰ শ্ৰেণীকক্ষসমূহ, পুঁথিভঁৰাল, প্ৰয়োগশালা, যন্ত্ৰ-শালা, খেলপথাৰ আৰু অন্যান্য বিবিধ ক্ষেত্ৰত ছাত্ৰ-শিক্ষকৰ সংস্পৰ্শত ছাত্ৰই লাভ কৰা বহুমুখী শিক্ষাৰ সামগ্ৰিক অভিজ্ঞতাকেই ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়।" এনে অৰ্থত স্কুলৰ সমগ্ৰ অভিজ্ঞতাই হৈছে পাঠ্যক্ৰম।

২। সমাজবাদী শিক্ষাবিদ জন ডিউইৰ মতে, পাঠ্যক্ৰম নিৰ্ধাৰণৰ ক্ষেত্ৰত শিশুৰ মনস্তাত্ত্বিক প্ৰকৃতিয়ে

প্ৰাধান্য পাব লাগিব।

৩। মনৃষো-ৰ দৃষ্টিত শিক্ষাৰ লক্ষ্য পূৰণৰ বাবে স্কুলে সদ্ব্যৱহাৰ কৰা সকলো অভিজ্ঞতাকেই পাঠ্যক্ৰমত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পাৰি।

শৈক্ষিক উদ্দেশ্যৰ ওপৰত পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰভাৱ:

শৈক্ষিক উদ্দেশ্যৰ ওপৰত পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰভাৱক নিম্নলিখিত ধৰণেৰে বিবেচনা কৰিব পাৰি —

১। এজন শিক্ষাৰ্থীৰ সম্পূৰ্ণ বিকাশৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সকলো কাৰ্যসূচীয়েই পাঠ্যক্ৰমত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়।

২। শিক্ষাৰ উদ্দেশ্যাৱলীসমূহ সাধনৰ বাবে শিক্ষকসকলে হাতৰ আঁহিলা হিচাপে পাঠ্যক্ৰম ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে।

৩। পাঠ্যক্ৰমে শিক্ষাৰ্থীৰ অন্তৰ্নিহিত গুণ আৰু প্ৰতিভা বিকাশৰ বাবে সম্ভাপযুক্ত বাতাৱৰণ আৰু প্ৰেৰণা যোগায়।

৪। পাঠ্যক্ৰমে শিক্ষাৰ সৃষ্টিশীলতা আৰু চিন্তাশক্তিৰ বিকাশ সাধন কৰে।

৫। পাঠ্যক্ৰমে বিভিন্ন ৰুচি আৰু যোগ্যতাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় শিক্ষিক অভিজ্ঞতা আৰু জ্ঞান দান কৰে।

৬। পাঠ্যক্ৰমে বিভিন্ন পৰিস্থিতিত উদ্ভৱ হোৱা বিভিন্ন সমস্যাৰ সমাধানৰ বাবে যথোপযুক্ত জ্ঞান দান কৰে।

৭। পাঠ্যক্ৰমে পৰম্পৰা আৰু আধুনিকতাৰ মাজত যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰে।

৮। পাঠ্যক্ৰমে বিকাশৰ স্তৰ অনুসৰি শিক্ষাৰ্থীৰ শৈক্ষিক প্ৰয়োজন পূৰণ কৰে।

৯। পাঠ্যক্ৰমে বিভিন্ন বিষয় আৰু অভিজ্ঞতাৰ মাজত সমন্বয় ৰক্ষা কৰে।

১০। পাঠ্যক্ৰমে জীৱনৰ বাস্তৱ আৰু ব্যৱহাৰিক প্ৰয়োজনৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে।

১১। পাঠ্যক্ৰমে ব্যক্তিত্বৰ সৰ্বাধিক উৎকৰ্ষ সাধন কৰে

১২। পাঠ্যক্ৰমে শিক্ষাৰ্থীৰ মনত মূল্যবোধ জগাই তোলে।

গঠনৰ ওপৰত পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰভাৱ :

শৈক্ষিক গঠনৰ ওপৰত পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰভাৱ বাৰুকৈয়ে অলাছে, যাক নিম্নলিখিত ধৰণেৰে বৰ্ণনা কৰিব পাৰি-

১। শৈক্ষিক লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য নিৰ্ধাৰণ :

পাঠ্যক্ৰমৰ লক্ষ্য বা উদ্দেশ্যই পাঠ্যক্ৰমক অধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ বা বিশেষত্ব কৰি তোলে।

২। উপযুক্ত শিক্ষণ অভিজ্ঞতা :

উপযুক্ত শিক্ষণ অভিজ্ঞতাৰ অধিয়তে পাঠ্যক্ৰমে বিষয়বস্তু নিৰ্বাচনৰ ক্ষেত্ৰত আৰ্থ - সামাজিক, মনোবৈজ্ঞানিক আৰু দাৰ্শনিক নীতিসমূহক প্ৰাধান্য দিয়ে।

৩। শিক্ষণ অভিজ্ঞতাৰ সংযোগ কৰণ :

পাঠ্যক্ৰমে শিক্ষণৰ অভিজ্ঞতা সমূহ উপযুক্ত তথা ফলপ্ৰসূভাৱে প্ৰতিষ্ঠিত কৰাত সহায় কৰে।

৪। মূল্যায়ন :

পাঠ্যক্ৰমে উপযুক্ত মূল্যায়ন কৌশল, উপযুক্ত পৰিসাংখ্যিক ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা তথ্য সংগ্ৰহ অথবা

গৱেষণা কাৰ্যত সহায় কৰি মূল্যায়ন ব্যৱস্থা সফল কৰি তোলে।

বিভিন্ন শিক্ষাবিদ, প্ৰশাসক, আয়োগে পাঠ্যক্ৰমৰ গঠন সম্পৰ্কে মত প্ৰকাশ কৰে। সেইসমূহ এনেধৰণৰ—

১৯৯২ চনত চেদলাৰ আয়োগে ১০ বছৰ প্ৰাথমিক আৰু মাধ্যমিক শিক্ষাৰ পিছত ইণ্টাৰ মিডিয়েট কলেজৰ ব্যৱস্থা কৰি পাঠ্যক্ৰম গঠন ~~কঠিন~~ কৰাৰ পৰামৰ্শ দিছিল।

১৯৪৮-৪৯ চনত ~~কোঠাৰ~~ বিশ্ববিদ্যালয় শিক্ষা আয়োগে স্কুলীয়া শিক্ষাৰ অন্তত উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষাৰ বাবে ৩বছৰীয়া পাঠ্যক্ৰমৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল।

কোঠাৰী আয়োগে তলতৰে পৰামৰ্শ দিয়ে—

i) প্ৰাক্-প্ৰাথমিক শিক্ষা — ১ৰ পৰা ৩ বছৰীয়া।
ii) প্ৰাথমিক শিক্ষা — ৭ ৰ পৰা ৮ বছৰীয়া।
iii) নিম্ন মাধ্যমিক শিক্ষা — ২ ৰ পৰা ৩ বছৰীয়া।
iv) উচ্চ " " — ২ বছৰীয়া।
v) উচ্চ শিক্ষা — ৩ বছৰীয়া।

জাতীয় শিক্ষা নীতিয়ে (১০+২+৩) বছৰীয়া আহিত শিক্ষাৰ গঠন প্ৰৱৰ্তন গুৰুত্ব দিয়ে।

Ans of Q. No. 2. (a)

পাঠ্যক্ৰম আৰু পাঠ্যসূচীৰ পৃথকীকৰণ :

শিক্ষাব্যৱস্থা সুচাৰুৰূপে সম্পাদনৰ বাবে পাঠ্যক্ৰম অতি আৱশ্যকীয়। যি পন্থাৰ দ্বাৰা শিক্ষাৰ লক্ষ্যসমূহ আয়ত্ব কৰিব পাৰি সেই পন্থাই হ'ল পাঠ্যক্ৰম। পাঠ্যক্ৰমত অন্তৰ্নিহিত হৈ থকা এটি গুৰুত্বপূৰ্ণ উপাদান হৈছে পাঠ্যসূচী। পাঠ্যক্ৰমত অন্তৰ্ভুক্ত বিষয়সমূহ পাঠ্যসূচীত শৃংখলাবদ্ধভাৱে সংক্ষিপ্ত ৰূপত উপস্থাপন কৰা হয়। যদিও পাঠ্যক্ৰম আৰু পাঠ্যসূচী দুটা আনটোৰ পৰিপূৰক, তথাপিও পাঠ্যক্ৰম আৰু পাঠ্যসূচীক বিভিন্ন দিশে পৃথকীকৰণ কৰে, যাক এনেদৰে বিবেচনা কৰিব পাৰি —

১। পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰতিশব্দ 'Curriculum' মূলতঃ গ্ৰীক শব্দ।

আনহাতে পাঠ্যসূচীৰ প্ৰতিশব্দ 'Syllabus' মূলতঃ লেটিন শব্দ।

২। পাঠ্যক্রমৰ পৰিসৰ বহল।
আনহাতে, পাঠ্যসূচীৰ পৰিসৰ সীমিত।

৩। পাঠ্যক্ৰম বৰ্ণনাত্মক প্ৰকৃতিৰ।
আনহাতে, পাঠ্যসূচী পূৰ্বনিৰ্ধাৰিত।

৪। পাঠ্যক্ৰমে কেইবাটাও বিষয়ক সামগ্ৰিক ভাৱে সামৰি লয়।
আনহাতে, পাঠ্যসূচীয়ে যিকোনো এটা নিৰ্দিষ্ট বিষয় সামৰি লয়।

৫। পাঠ্যক্ৰম সকলো শিক্ষকৰ বাবে একে।
আনহাতে, পাঠ্যসূচী শিক্ষক ভেদে ভিন্ন হয়।

৬। পাঠ্যক্ৰমক বিভিন্ন ভাগত বিভক্ত কৰিব পাৰি।
আনহাতে, পাঠ্যসূচীত এটা নিৰ্দিষ্ট বিষয়ৰ উপভাগসমূহ সন্নিবিষ্ট হৈ থাকে।

৭। পাঠ্যক্ৰম শিক্ষাৰ্থীৰ সৰ্বাংগীন বিকাশৰ সৈতে সম্পৰ্কিত।
আনহাতে, পাঠ্যসূচীয়ে এটা নিৰ্দিষ্ট দিশত মনোনিবেশ কৰি শিক্ষাৰ্থীৰ যিকোনো এটা দিশৰ বিকাশ

সাধন কৰে ।

৮। পাঠ্যক্ৰমে এটা শৈক্ষিক কাৰ্যসূচীৰ পৰিকল্পনা কৰে। —

আনহাতে, পাঠ্যসূচীয়ে এটা নিৰ্দিষ্ট বিষয়ত কি বিষয় শিকোৱা উচিত তাৰ অংশ সামৰি লয়।

৯। পাঠ্যক্ৰমৰ উদ্দেশ্য, কাৰ্যপ্ৰণালী আদি সকলো বৃহৎ পৰিসৰ ।

আনহাতে, পাঠ্যসূচী পাঠ্যক্ৰমৰ এক ক্ষুদ্ৰ অংশ মাত্ৰ ।

বিষয়কেন্দ্ৰিক পাঠ্যক্ৰমৰ অসুবিধা :

কোনো বিশেষ বিষয়ৰ অধ্যয়নত সৰ্বাধিক গুৰুত্ব দিয়া পাঠ্যক্ৰমেই হৈছে বিষয়কেন্দ্ৰিক বা পৰম্পৰাগত পাঠ্যক্ৰম । এনে পাঠ্যক্ৰম তত্ত্ববিষয়ক, চিন্তাপ্ৰধান আৰু মননাত্মক । বিষয়কেন্দ্ৰিক পাঠ্যক্ৰমৰ অসুবিধা-সমূহ এনেধৰণৰ —

১। অসংহত :

বিষয়কেন্দ্রিক পাঠ্যক্ৰমত নিৰ্দিষ্ট নিৰ্ধাৰিত নিয়মৰ মাজেৰে জ্ঞান আহৰণ কৰিব লাগীয়া হয়। সেয়েহে এই পাঠ্যক্ৰম অসংহত। ইয়াত অৰ্জিত জ্ঞান ঐক্য-বদ্ধকৰণ আৰু প্ৰণালীবদ্ধ নহয়।

২। দৃঢ় আৰু স্থিৰ :

বিষয়কেন্দ্রিক পাঠ্যক্ৰম স্থিৰ। ই পৰিবেশ বা পৰিস্থিতিৰ ওপৰত মনোযোগ নিদিয়ে। এনে পাঠ্যক্ৰমে শিক্ষাৰ্থীৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰাব নোৱাৰে। শিক্ষাৰ লক্ষ্য উদ্দেশ্য সাধনত সফল নহয়।

৩। পুনৰাবৃত্তি আৰু মুখস্থত চাপ প্ৰয়োগ :

বিষয়কেন্দ্রিক পাঠ্যক্ৰমত শিক্ষকে বিষয়বস্তু মুখস্থ কৰাত হেঁচা প্ৰয়োগ কৰে। বিষয়বস্তুসমূহৰ শিশুৰ মানসিকতাৰ জ্ঞানৰ লগত মিল নাই। ই ব্যৱহাৰিক জীৱনৰ সমস্যা সমাধান কৰিবলৈ সক্ষম নহয়।

৪। সাংস্কৃতিক আৰু আধ্যাত্মিক পৰম্পৰাৰ প্ৰকাশ নহয় :

এনে পাঠ্যক্ৰমত ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক আৰু আধ্যাত্মিক পৰম্পৰাৰ প্ৰাসংগিকতা নাই। অতীত আৰু বৰ্তমান জীৱনৰ সৈতে সম্পৰ্ক নাই। মানুহৰ আৱেগ গঢ়া কথাতো অসফল।

৫। শিক্ষাৰ অন্যান্য আনুষ্ঠানিক অনুষ্ঠানসমূহক উপেক্ষা কৰে :

বিষয়কেন্দ্ৰিক পাঠ্যক্ৰমে শিশুৰ জীৱন তথা শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ ভাৱে প্ৰভাৱ পেলোৱা শিশুৰ ঘৰ, প্ৰেছ, ৰেডিঅ', চিনেমা ইত্যাদিক অৱহেলা কৰে।

৬। একত্ৰীকৰণৰ অভাৱ :

বিষয়কেন্দ্ৰিক পাঠ্যক্ৰমে কেৱল ব্যক্তিগত প্ৰেক্ষাপটত গুৰুত্ব দিয়ে। ফলস্বৰূপে সামাজিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, নৈতিক, সাংস্কৃতিক আদি শিক্ষাৰ

বিভিন্ন দিশসমূহক পাঠ্যক্ৰমৰ পৰিসৰৰ পৰা পৃথক কৰি তোলে।

৭। পৰীক্ষাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত :

বিষয়কেন্দ্ৰিক পাঠ্যক্ৰম কেৱল পৰীক্ষাৰ উপযোগী কৰিহে প্ৰস্তুত কৰি তোলা হয়। পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰাপ্ত অভিজ্ঞতাও কেৱল পৰীক্ষাৰ নম্বৰৰ বিচাৰ কৰা হয়।

Ans of Q. No 3. (a) :

পাঠ্যক্ৰম নিৰ্মাণত নীতি অনুসৰণৰ কাৰণ :

পাঠ্যক্ৰমৰ যোগেদি এনেদৰে দেশৰ শিক্ষাৰ উদ্দেশ্য সাধিত হয়। সেয়েহে পাঠ্যক্ৰম নিৰ্মাণ কৰোঁতে কিছুমান বিজ্ঞানসন্মত নীতি অনুকৰণ কৰা হয়। এই নীতিসমূহ অনুসৰণ কৰাৰ ~~কৰাৰ~~ কাৰণ এনেধৰণৰ ——

১। পাঠ্যক্ৰমৰ শিক্ষণীয় বিষয়সমূহ নিৰ্বাচন কৰোঁতে এক বহল দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিচাৰ কৰি চাবৰ বাবে 'দাৰ্শনিক নীতি' ৰ প্ৰয়োজন।

২। শিক্ষাৰ্থীৰ সামাজিক প্ৰয়োজন পূৰণ কৰাৰ লগতে ব্যক্তি জীৱনৰ প্ৰয়োজনসমূহ পূৰণ কৰিবলৈ 'সামাজিক নীতি' ৰ প্ৰয়োজন।

৩। শিশুৰ আগ্ৰহ, প্ৰয়োজনীয়তা, সামৰ্থ্য, বয়স, বুদ্ধিৰ স্তৰ সম্বন্ধে সূক্ষ্মভাৱে নিৰীক্ষণ কৰোঁতে 'শিশুকেন্দ্ৰিক নীতিক' প্ৰাধান্য দিব লাগে।

৪। 'ৰক্ষণশীল নীতি'ৰ অৱিয়তে পাঠ্যক্ৰম প্ৰস্তুতকৰণৰ সময়ত বৰ্তমান, অতীত আৰু ভৱিষ্যতৰ প্ৰয়োজনীয়তাক প্ৰাধান্য দিব লাগে।

৫। ব্যক্তিগত বৈষম্যতাক স্বীকৃতি দি বিভিন্ন শিক্ষাৰ্থীৰ বিভিন্ন প্ৰতিভাক বিকশিত কৰিবলৈ 'ব্যক্তি পাৰ্থক্যৰ নীতি'ৰ প্ৰয়োজন।

৬। শ্ৰেণীকক্ষ আৰু শ্ৰেণীকক্ষৰ বাহিৰৰ নানা উৎসৰ পৰা সংগৃহীত জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতাৰ ভিতৰত যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰিবৰ বাবে 'সামগ্ৰিকতাৰ নীতি'ৰ প্ৰয়োজন।

৭। জ্ঞান অভিজ্ঞতাৰ সামগ্ৰীকতালৈ লক্ষ্য ৰাখি পাঠ্যক্ৰমত 'সহসম্বন্ধৰ নীতি' গ্ৰহণ কৰা হয়।

পাঠ্যক্ৰম বিকাশৰ বাবে পদ্ধতিগত অভিগমন :

পদ্ধতিগত অভিগমন হিচাপে শিক্ষা হ'ল শিক্ষক, শিক্ষাৰ্থী, পাঠ্যক্ৰম, বিষয়বস্তু, মূল্যায়ন, কৰ্ম পদ্ধতি, শিক্ষণ আঁহুলি, বৈষয়িক অৱস্থা, শৈক্ষিক নিৰ্দেশনাৰ এক সমষ্টি। পাঠ্যক্ৰমৰ বিকাশত পদ্ধতিগত অভিগমনৰ কাৰ্য এনেধৰণৰ –

১| বিদ্যালয়ৰ বাবে প্ৰতি পদ্ধতিগত ব্যৱস্থাৰ মূল্য নিৰ্ধাৰণ কৰা :

শৈক্ষিক পদ্ধতিগত অভিগমন হ'ল পাঠ্যক্ৰমৰ বিকাশত সহায় কৰা এক ব্যৱস্থাগত আৰু যুক্তিযুক্ত কৰ্মপদ্ধতি। ই প্ৰয়োজনৰ ভিত্তিত পৰিকল্পনা কৰাৰ লগতে আৰম্ভণিৰ পৰা কাৰ্যসূচীৰ প্ৰয়োগ আৰু উন্নতকৰণলৈকে মূল্যায়ন, কৰ্মচাৰী, সময় আৰু অন্যান্য সম্পদৰ প্ৰয়োজনীয়তাত গুৰুত্ব দিয়ে।

২। শৈক্ষিক পদ্ধতিগত অভিগমনৰ উন্নীতকৰণঃ

শৈক্ষিক পদ্ধতিগত অভিগমন সকলো স্তৰত কাৰ্যকৰীকৰণৰ বাবে প্ৰয়োগ কৰিব পৰা যায় আৰু লগতে এই অভিগমনে বিদ্যালয়ৰ ভিতৰত পাঠ্যক্ৰম উন্নীতকৰণ ব্যৱস্থাত বিশেষ প্ৰয়োজনীয়তা সম্পৰ্কে চোৱা-চিতা কৰিব পাৰে। এই অভিগমন বিদ্যালয় ভিত্তিত প্ৰতিষ্ঠিত আছে, যিয়ে শ্ৰেণীকক্ষ আৰু বিদ্যালয়ৰ কাৰ্যসূচী পৰিচালক, পৰিদৰ্শনকাৰী, কৰ্মচাৰীবৃন্দক প্ৰয়োজনীয়তা, অগ্ৰাধিকাৰ, লক্ষ্য নিৰ্ধাৰণৰ অনুমতি দিয়াৰ লগতে উৎসাহিত কৰে।

৩। শৈক্ষিক পদ্ধতিগত অভিগমনৰ আনুষ্ঠানিকতাঃ

শৈক্ষিক পদ্ধতিগত অভিগমনক, পাঠ্যক্ৰম

বিদ্যালয়ৰ এক অংশ হিচাপে আনুষ্ঠানিকতাৰ বাবে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰে। এই অভিগমন যোগান কৰিব পৰা অনাৰ্হিকেইটা হ'ল —

i) বিদ্যালয়ৰ ভেটিত অনাৰ্হি।
ii) বাজেটৰ " " ।
iii) মূল্যায়নৰ " " ।
iv) কেন্দ্ৰীয় কাৰ্যালয় " " ।

৪। সিদ্ধান্তগ্ৰহণ আৰু পদ্ধতিগত কাৰ্যসূচীৰ বিকাশ:

পাঠ্যক্ৰমৰ উন্নতিসাধনৰ বাবে পদ্ধতিগত অভিগমন প্ৰয়োগৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰাৰ লগে লগে শিক্ষা কৰ্তৃ আৰু মুখ্য প্ৰশাসক পৰ্যায়ে ইয়াক প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত মুখ্য ভূমিকা পালন কৰিব লাগে। ইয়াৰ স্পষ্ট নিৰ্দেশনা আৰু সহায় অবিহনে নতুন কাৰ্যসূচী সফল নহয়।

৫/ পদ্ধতিগত বিকাশৰ এক মৌলিক আৰ্হিঃ

পাঠ্যক্ৰম বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত পদ্ধতিগত দিশৰ আৰ্হিৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছে। এই আৰ্হিয়ে কাৰ্যসূচী বিকাশৰ পৰিকল্পনা, পৰিচালনা, সিদ্ধান্তগ্ৰহণ আৰু মূল্যায়নৰ স্তৰ সামৰি লয়।

Ans of Q.No 5.(b) (or)

ডিজিটেল পাঠ্যপুথি হৈছে এক ডিজিটেল বা ই-কিতাপ। যাৰ উদ্দেশ্য হৈছে শ্ৰেণী কোঠাৰ বাবে পাঠ হিচাপে কাম কৰা। ডিজিটেল পুথি হৈছে প্ৰযুক্তি-আধাৰিত শিক্ষা-সংস্কাৰৰ এক মুখ্য উপাদান। ইয়াত পৰম্পৰাগত মুখামুখি শ্ৰেণী, অনলাইন পাঠ্যক্ৰম বা ডিগ্ৰী, বা বৃহৎ মুক্ত অনলাইন পাঠ্যক্ৰমৰ বাবে পাঠ হিচাপে কাম কৰা হয়।

ডিজিটেল পাঠ্যপুথিৰ মাধ্যমসমূহ হ'ল-

i) ছবি

ii) চাৰ্ট

iii) ডায়াগ্ৰাম

iv) অডিঅ'

(v) ভিডিঅ'

ডিজিটেল পাঠ্যপুথিৰ উদ্দেশ্য :

পাঠ্যক্ৰমৰ বিষয়সমূহ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে সহজে বুজিবৰ বাবে ডিজিটেল মাধ্যমসমূহ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

মাল্টিমিডিয়াৰ বিভিন্ন উপকৰণসমূহ হ'ল —

i) ডেস্কটপ
ii) লেপটেপ
iii) স্মাৰ্টফোন
iv) টেবলেট ।

ভাল পাঠ্যপুথিৰ বৈশিষ্ট্য :

এখন ভাল পাঠ্যপুথিৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ হ'ল-

১। শিক্ষকৰ যোগ্যতা আৰু অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিত বিচাৰ যোগ্য হ'ব লাগে।

২। পাঠ্যপুথি শিক্ষাৰ্থী আৰু শিক্ষক উভয়ৰে ব্যৱহাৰ-যোগ্য হ'ব লাগে।

৩। পাঠ্যপুথিত সকলো নিৰ্ধাৰিত বিষয়বস্তু অন্তৰ্ভুক্ত হ'ব লাগে।

৪। পাঠ্যপুথিৰ বিষয়বস্তু শিক্ষাৰ্থীৰ বোধগম্য হ'ব লাগে।

৫। প্ৰত্যেকটো পাঠতে অনুশীলনী, পাতনি আৰু পাঠৰ শেষত সাৰাংশ থাকিব লাগে।

৬। ~~প্ৰ~~ পাঠ্যপুথিৰ মূল্য সকলোৰে গ্ৰহণযোগ্য হ'ব লাগে।

৭। পাঠ্যপুথিয়ে বিষয়ৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য পূৰণৰ কাম কৰিব লাগে।

৮। পাঠ্যপুথিৰ বিষয়বস্তু শিক্ষাৰ্থীৰ পূৰ্বজ্ঞানৰ লগত সম্পৰ্কযুক্ত হ'ব লাগে।

৯। পাঠ্যপুথিত সূচীপত্ৰ আৰু নিৰ্ঘণ্ট থকা উচিত।

১০। পাঠ্যপুথিৰ শিৰোনামা ডাঙৰ আখৰেৰে লিখিব লাগে।

Ans. of Q. No 6. (b). (ii)

পাঠ্যক্ৰমৰ আৰ্হি সমূহ :

পাঠ্যক্ৰম ক্ৰমবিকাশৰ আৰ্হিসমূহ এনেধৰণৰ :

i) জ্ঞান তত্ত্ব অভিগমন :

এই অভিগমনক ব্যৱহাৰিক জ্ঞানৰ অভিগমন বুলি কোৱা হয়। ব্যৱহাৰিক দিশত সুৰুচিপূৰ্ণ সমস্যা সমাধানৰ বাবে এই আৰ্হি ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

ii) অভিজ্ঞতাৰ বিশ্লেষণ অভিগমন :

এই অভিগমন মতে পাঠ্যক্ৰমৰ দ্বাৰা কাৰ্য সমাপ্ত কৰি লক্ষ্যত উপনীত হ'লেই নহ'ব, ইয়াৰ লগতে কাৰ্যসূচীৰ অভিজ্ঞতা অৰ্জন কৰিব লাগিব।

iii) সমস্যাকেন্দ্ৰিত অভিগমন :

এই অভিগমনে পাঠ্যক্ৰমৰ বিভিন্ন

বিষয়ৰ মাজত সম্পৰ্ক স্থাপন কৰি শিক্ষাৰ্থীৰ বোধনত সহায় কৰে।

IV) সংহত অভিগমন ঃ

এই অভিগমনৰ মতে বিষয়বস্তুৰ সম্পূৰ্ণ ধাৰণাৰ লগত সম্পৰ্কিত বিভিন্ন উপাদানসমূহ সংহতকৰণ কৰা হয়।

V) একক অভিগমন ঃ

এই অভিগমনৰ মতে শিক্ষা গ্ৰহণ সাৰ্থক হ'বলৈ হ'লে উদ্দেশ্যসমূহক একত্ৰিত ধাৰণা বা উপলব্ধি কৰিব লাগিব।

Ans of Q. No 6. (b) (iii)

পাঠ্যক্ৰমৰ মূল্যায়ন ঃ

পাঠ্যক্ৰমৰ মূল্যায়ন বুলিলে কিবোনো বিষয় বা বস্তুৰে মূল্য নিৰূপণ কৰা বা নিৰ্ধাৰণ কৰা কাৰ্যক বুজায়। মূল্যায়নৰ অনুশীলন প্ৰত্যক্ষ বা পৰোক্ষ হ'ব পাৰে।

শিক্ষাৰ্থীৰ আৰু সমাজৰ ওপৰত পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰভাৱ সম্বন্ধে জানিবলৈ বিভিন্ন উৎসৰ পৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। ইয়েই মূল্যায়নত সহায় কৰে।

মূল্যায়ন দুই প্ৰকাৰৰ —

~~1) গঠন মূল্যায়ন~~

1) গঠনমূলক মূল্যায়ন

11) সংক্ষেপনাত্মক মূল্যায়ন।

i) গঠনমূলক মূল্যায়ন :

এই মূল্যায়নৰ অভিমতে মোটেই বছৰ ধৰি শিক্ষাৰ্থী, শিক্ষক, অভিভাৱক আৰু সমাজকৰ্মী সকলক পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰতি অধ্যয়নশীল কৰায়।

ii) সংকলনাত্মক মূল্যায়ন :

এই মূল্যায়নৰ পাঠ্যক্ৰমৰ শেষত কৰা হয়। ই সাধাৰণতে দুবছৰৰ পৰা ৫/৬ বছৰৰ ভিতৰত হয়

Ans of Q. No 4.(a) :

শিক্ষাৰ প্ৰাক্ - প্ৰাথমিক স্তৰত পাঠ্যক্ৰম

গঠনৰ নীতি :

1. প্ৰাক্ - প্ৰাথমিক স্তৰৰ পাঠ্যক্ৰমে শিশুৰ সৰ্বাংগীন বিকাশ সাধিন কৰিব লাগিব।
2. প্ৰাক - প্ৰাথমিক পাঠ্যক্ৰমত শিশুৰ বিকাশ-মুখী শিক্ষাত গুৰুত্ব দিব লাগে।
3. এই পাঠ্যক্ৰমত শিশুৰ অভিজ্ঞতা আৰু আগ্ৰহৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিব লাগে।
4. এই পাঠ্যক্ৰমে শিশুক আৱিষ্কাৰ, পৰীক্ষা আৰু উদ্ঘাটন কৰাৰ সুবিধা দিব লাগে।
5. এই পাঠ্যক্ৰমে শিশুক সংখ্যা জ্ঞান, প্ৰাকৃতিক বিজ্ঞান আৰু সমাজ অধ্যয়নক অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব লাগে।
6. এই পাঠ্যক্ৰমে শিশুৰ খেলা-ধূলাৰ প্ৰতি গুৰুত্ব দিব লাগে।

7. এই পাঠ্যক্ৰম শিশুৰ পৰিয়ালৰ পটভূমিক অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব লাগে।

প্ৰাথমিক স্তৰত পাঠ্যক্ৰম গঠনৰ নীতি:

1. ক্ৰিয়া-ভিত্তিক নীতি:
   শিশুৰ খেলা-ধূলাত গুৰুত্ব দিব লাগে।
2. কৰ্মভিত্তিক নীতি:
   পাঠ্যক্ৰমত কৰ্ম অভিজ্ঞতা অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব লাগে।
3. সামূহিক শিক্ষা গ্ৰহণৰ নীতি:
   দলগতভাৱে শিক্ষা দিব লাগে।
4. চৰিত্ৰ গঠনৰ নীতি:
   শিশুৰ সু-অভ্যাস গঠনত গুৰুত্ব দিব লাগে।
5. সৰ্বতোমুখী বিকাশৰ নীতি
6. সামগ্ৰিকতাৰ নীতি

মাধ্যমিক স্তৰত পাঠ্যক্ৰম গঠনৰ নীতি ঃ

1. শিক্ষাৰ্থীৰ মানসিক বৃদ্ধি, জ্ঞানৰ মৌলিক বিষয়সমূহ পাঠ্যক্ৰমত অন্তৰ্ভুক্ত হ'ব লাগে।
2. শিক্ষাৰ্থীৰ ব্যক্তিগত আৰু সামাজিক প্ৰয়োজনত গুৰুত্ব দিব লাগে।
3. শিক্ষাৰ্থীৰ মাজত সমতা, ন্যায়, বন্ধুত্ব, ভাতৃত্ববোধ জগাই তুলিব লাগে।
4. পাঠ্যক্ৰম বৃত্তিমুখী হ'ব লাগে।
5. আধুনিক বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিভিত্তিক বিষয়বস্তু হ'ব লাগে।
6. জাতীয় সংস্কৃতি আৰু আন্তৰ্জাতিক বুজাপৰাত গুৰুত্ব দিব লাগে।
7. এই পাঠ্যক্ৰমে শিক্ষাৰ্থীক অনুশাসন আৰু নেতৃত্বৰ শিক্ষাদান কৰিব লাগে যাতে কলা আৰু সংস্কৃতি, বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিৰ ক্ষেত্ৰত সবল নেতৃত্ব দিব পাৰে।

END